

دنیای مملو از تکافل

مترجم: سارا رضوی اقدام^۱

بر طبق نظریه ویلیام کامت^۲ بازار مالی اسلامی در زمینه بیمه تکافل قابلیت افزایش تا میزان ۴ برابر یعنی ۱۰ میلیارد پوند در سال را در دهه آینده دارد. تکافل چیست؟ بازار آن در کجا قرار دارد؟ و چه کسی ذینفع آن است؟

مقدمه

اکنون زمان خوبی برای مسلمانان ذینفع در بازارهای مالی اسلامی می باشد و نمی توان این بازار در حال رشد و ظرفیت رشد فوق العاده آن را نادیده گرفت. در کشورهایی مانند انگلیس، آلمان و آمریکا تقاضا برای این نوع محصولات به ویژه با گرایش بیمه ای، در حال رشد است.

بر طبق گفته تحلیل گران رشد سریع در اوراق قرضه و امور بانکی اسلامی، این روزها توجه زیادی را در بازار به خود جلب کرده است. در حال حاضر زمان مناسبی برای رشد بیمه تکافل است.

بیش از دو دهه است که بیمه تکافل، شامل پوشش عمر، سلامتی و پوشش عمومی که مطابق با قانون اسلامی و قرآن است، به وجود آمده است. بیمه تکافل به شدت مورد توجه بیمه گران قرار گرفته به طوری که آنها شروع به پذیرش بازاری بالقوه شامل یک میلیارد نفر کرده اند.

۱. کارشناس ارشد اقتصاد

اصول بیمه تکافل که لغتی عربی و به معنای تضمین یکدیگر است، مشابه بیمه متقابل که در آن تعداد زیادی از شرکا ریسکشان را بر اساس همکاری یا تعاون تقسیم می‌کنند. این نوع بیمه از شرطبندی بیمه‌گران در شانس یا بدشانسی دیگران جلوگیری می‌کند.

مشتریان در ازای پرداخت پول به یک صندوق مشترک آنچه را که در هنگام وقوع خسارت نیاز دارند به دست می‌آورند. شرکت‌های بیمه نیز با مدیریت این عملیات دستمزدی را مطالبه می‌کنند و هر میزان پولی را که پس از پرداخت خسارت و هزینه‌های اداری در پایان سال باقی بماند در قالب یک سرمایه مازاد بین بیمه‌شدگان که به عنوان شرکا محسوب می‌شوند توزیع می‌کنند.

مسلمانان بیشتر بیمه‌نامه‌های سنتی را به عنوان نوعی قمار تلقی می‌کنند زیرا فقط برخی از بیمه‌شدگان مبلغ پرداختی خود را دریافت می‌کنند و قمار تحت قانون اسلامی ممنوع می‌باشد. بیمه‌نامه‌های اصلی می‌توانند همراه با سایر محصولات مالی شامل قوانینی شوند که مانع پولسازگی است، مانند دریافت بهره. ثروت تنها از طریق مبادله دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها می‌تواند ایجاد شود.

فعالیت‌های تکافل باید تابع هنجارهای محکمی باشد که شامل قراردادهای بیمه‌ای شود و هیئت‌های دانشمندان مسلمان این فعالیت‌ها را بررسی کنند تا با قانون فقه اسلامی مطابق باشد.

هیئت‌های دانشمندان مسلمان باید اطمینان دهند که کلیه سرمایه‌گذاری‌های انجام شده به سوی حوزه‌هایی مطابق با قوانین اسلامی معطوف شوند. بیشتر محققین مسلمان عقیده دارند که بیمه تکافل که بر مفهوم تعاون (همکاری متقابل) استوار است، کاملاً با قانون شرع سازگار است.

آرتور وایت، مشاور ارشد شرکت مرکز اولیور وایمن در مشاوره مدیریت، برآورد می‌کند که حق بیمه تکافل به میزان ۳۰ درصد در سال در حال افزایش بوده است. بر طبق یافته‌های این شرکت خاورمیانه و مالزی بر بازار جهانی تسلط یافته‌اند، بازاری که حق بیمه سالیانه آن بین ۲ میلیارد تا ۴ میلیارد دلار برآورد شده است.

آرتور وایت اضافه می‌کند مادامی که کشورها دارای جمعیت مسلمان قابل توجهی می‌باشند، سطوح درآمدی آنها به ازای هر فرد نسبتاً پایین است و به همین خاطر بازارهای بیمه آنها نسبتاً تکامل نیافته

1. Arthur White

2. Mercer Oliver Wyman

است. از طرف دیگر تعداد مسلمانان در جوامع غربی کمتر است اما درآمد بیشتر و سرمایه‌های بیشتری برای بیمه کردن در اختیار دارند. بنابراین ما چنین می‌اندیشیم که غرب به دلیل درآمدهای بالاتر و دارایی‌هایی که قابلیت بیمه شدن دارند، پتانسیل رشد فراوانی در کوتاه مدت دارد، درحالی که کشورهای اسلامی به دلیل داشتن تعداد مسلمانان بیشتر پتانسیل بلندمدت قابل توجهی دارند و اگرچه آنها فاقد دارایی‌های با ارزش برای بیمه کردن می‌باشند ولی عقب ماندگی خود را نسبت به غرب جبران خواهند کرد.

وی می‌گوید حق بیمه سالیانه در مالزی، برای مثال، ارزشی معادل ۵ درصد تولید داخلی را داراست که از آن میان حساب‌های بیمه تکافل بین ۱۰ تا ۲۰ درصد می‌باشند. در غرب حق بیمه‌ها برای میزانی بیش از ۱۲ درصد از تولید ناخالص داخلی به حساب می‌آیند.

به گفته آرتور وایت عرضه قراردادهای بیمه تکافل توسط شرکتها در جوامع غربی محدود بوده است و مسلمانان ساکن در کشورهای فاقد قراردادهای بیمه تکافل ملزم به خرید این قراردادها نیستند.

وایت پیش‌بینی می‌کند که حق بیمه جهانی به صورت قابل ملاحظه‌ای در آینده افزایش خواهد یافت به نحوی که به ۱۵ تا ۲۰ میلیارد دلار در سال در طول ده سال آینده خواهد رسید. آژانس نرخ‌گذاری اعتبارات، کل حق بیمه تکافل را در سال ۲۰۰۵ بالغ بر ۲ میلیارد دلار ارزیابی و پیش‌بینی می‌کند که این مبلغ تا سال ۲۰۱۵ تا سقف ۷/۵ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. ضمناً گروه بانکداری انگلستان، اچ اس بی سی^۱، اظهار می‌کند که بازار بیمه تکافل جهان ظرفیت افزایشی معادل ۵ برابر و تا سقف ۱۴ میلیارد دلار را تا سال ۲۰۱۵ دارد.

عاملی که توسط برخی افراد به عنوان یک مانع اساسی در توسعه تکافل ذکر شده است کمبود بیمه‌گر و بیمه‌گر اتکایی موجود در بازار است. مودیز تنها وجود ۲۵۰ شرکت را در سراسر جهان برآورد می‌کند. هرچند توسعه ماه‌های اخیر، نشان می‌دهد که این فرآیند در حال تغییر است.

اچ اس بی سی آمانا^۲، بخش بانکداری اسلامی بین‌المللی گروه اچ اس بی سی انگلستان، اولین گرداننده مهم خارجی برای آغاز یک فعالیت اقتصادی بانک بیمه یا بانک-تکافل در مالزی شده است.

1. HSBC

2. HSBC Amanah

اچ اس بی سی آمانا تکافل به منظور هدف قرار دادن بازاری که شامل ۱۲ میلیون مسلمان یعنی بیش از نیمی از کل جمعیت مالزی است، به جمع پنج شرکت تکافل بومی موجود در مالزی می‌پیوندد. در این میان آویوا^۱، بزرگترین بیمه‌گر انگلستان، ۴۹ درصد از بانک مالزیایی گروه سی آی ام بی^۲ را که شامل واحد بیمه عمر، و واحدی مطابق قوانین اسلام یعنی تکافل است را ماه گذشته خریداری کرد. سخنگوی آویوا با توجه به سوددهی سی آی ام بی اظهار کرد: «تساوی حقوق ۴۹ درصدی ما در دو تجارت سی آی ام بی حضور ما را در آسیا قوت بخشیده است تا جایی که هم‌اکنون در چین، هند، هنگ‌کنگ و سنگاپور حضور داریم.» این پیوند همچنین فرصت‌های بزرگی را برای رشد و توسعه محصولات جدید شامل تکافل به آویوا عرضه می‌کند.

در این میان شرکت بیمه پرودنشیال^۳ دارای تجارت مشترکی است و مجوز فروش بیمه عمر تکافل در مالزی را کسب نموده است. سایر شرکتهای بین‌المللی نیز در زمینه بیمه تکافل فعالیت می‌کنند مانند ای آی جی^۴، بزرگترین بیمه‌گر جهان، و آلیانز^۵، رتبه اول اروپا. آکسا^۶، بیمه‌گر فرانسوی نیز در اندیشه ورود به بازار تکافل است.

در این میان بیمه‌گران اتکایی گرد هم جمع می‌شوند. بیمه‌گران اتکایی مونیخ ری^۷، سویسری^۸، هانورری^۹ و کانوریوم^{۱۰} همگی در بیمه اتکایی تکافل فعال هستند و همچنین در لویدز لندن سندیکایی با ارائه خدمات بیمه اتکایی تکافل وجود دارد. به گفته وایت تقاضای زیادی برای بیمه تجاری تکافل در خاورمیانه با تمامی طرح‌های زیربنایی آن در حال اجراست. این موضوع جریان تجارت تکافل را به سوی بخش وسیع‌تر تجاری و نیز به سوی بخش مصرف‌کننده، تقویت خواهد نمود. بنا به نظر مفسرین، کارگزاران می‌توانند از موفقیت‌هایشان در بازارهای خاورمیانه به عنوان یک سکوی پرتاب برای ورود به کشورهای همانند انگلستان، آلمان و ایالات متحده آمریکا استفاده کنند.

1. Aviva

4. AIG

7. Munich Re

10. Converium

2. CIMB

5. Allianz

8. Swiss Re

3. Prudential

6. AXA

9. Hannover Re

با وجود داوطلبان جدید در بازار، بازارهای جدید نیز در حال ایجاد شدن می باشند. تصمیم اخیر عربستان مبنی بر انتشار حداقل سه مجوز جدید برای شرکت های ارائه دهنده بیمه اسلامی، توجه زیادی را به خود جلب کرده است.

طبق گفته رئیس اچ اس بی سی آمانای تکافل، عربستان سعودی بازاری کاملاً توسعه یافته در زمینه بیمه نیست. این مجموعه بر این باور است که این بازار به طرز باور نکردنی طی ۵ تا ۱۰ سال آینده، رشد خواهد کرد.

بهاتی^۱ تخمین زده است که عربستانی ها به طور متوسط تنها ۱ دلار در مقایسه با متوسط جهانی، ۱/۴ دلار، برای بیمه عمر می پردازند. حتی اگر این مقدار تا ۱۴ دلار برای جمعیتی ۲۰ میلیونی افزایش یابد، جهش است.

افتتاح بازار عربستان مصادف است با حرکتی از سوی گروه بین المللی ای آی جی آمریکایی که این گروه گرداننده جهانی بیمه برای راه اندازی ای آی جی انایا، یک واحد مالی اسلامی اختصاصی همراه با مراکز عملیاتی در بحرین می باشد. بحرین یک ایالت کوچک در خلیج فارس است که از جانب بسیاری از بانک ها و شرکت های بیمه به عنوان دروازه ای به سوی عربستان سعودی و سایر بازارهای منطقه ای مورد استفاده قرار گرفته است. انتظار می رفت که ای آی جی با ارائه محصولات عمومی تکافل مانند بیمه سلامتی، اتومبیل و تجاری آغاز به کار کند و در اندیشه ایجاد یک محصول عمر در آینده باشد.

انگلستان اخیراً از اقداماتی با هدف تبدیل کشور به یک مرکز اصلی سرمایه گذاری اسلامی خبر می دهد. یکی از این اقدامات، قانون گذاری در صورت های مالی سال ۲۰۰۷ است که صدور و تجارت با ابزارهای مالی خاص مطابق با قوانین قرآن شامل اوراق قرضه اسلامی را تصویب می کند.

بروجهای آتی اشاعه دستورالعمل های راهنما درباره وام های نزولی با بازپرداخت اقساطی آنها و بیمه تکافل را تأمین خواهد کرد. دولت انگلیس همچنین از توافق نامه ای میان انجمن بین المللی بازارهای

1. Bhatti

2. AIG Enaya

سرمایه^۱ و بازار بین‌المللی مالی اسلامی^۲، برای برقرار کردن استانداردهایی برای بازار سرمایه اسلامی خیر می‌دهد.

در نشست سالیانه سران مالیة اسلامی در لندن^۳ دبیر اقتصادی خزانه‌داری بیان کرد که این توافقنامه می‌تواند انگلستان را به عنوان شریک مالی در بازارهای نوظهور و به عنوان مرکز مهم جهانی برای سرمایه‌گذاری اسلامی تبدیل کند.

چرا بخش مالی اسلامی وجود دارد و در حال رشد است؟

در قرآن برخی از فعالیت‌های مالی ممنوع است. یکی از آنها ربا و دیگری احتکار می‌باشد. این ممنوعیت‌ها باعث ایجاد دیدگاه مالی متفاوتی از دنیای غرب شده است؛ پول مسلمانان به عنوان یک منبع ارزش برای تجارت یا حرفه‌های محسوس به کار می‌رود و سرمایه‌گذاران و موسسات بایستی در ریسک موجود سهیم باشند.

این مطلب نشان‌دهنده آن است که اکثر حساب‌های مالی، اوراق قرضه‌ها و ساختارهای وامی ممنوع می‌باشند. در سال‌های اخیر بانکدارها ساختارهایی را تحت قوانین قرآنی و با به کارگیری برنامه‌های تساوی حقوق، طراحی کرده‌اند.

اوراق قرضه‌های اسلامی همانند بیمه تکافل در حال گسترش می‌باشند. همچنین حساب‌های بانکی مطابق قوانین قرآنی در حال رواج هستند.

در حال حاضر رشد میلیاردي برای بخش بیمه تکافل انتظار می‌رود زیرا این اعتقاد وجود دارد که سال‌ها پس از ایجاد تکافل بر پایه محصولات بیمه‌عمومی، فرصت‌های بسیاری در زمینه بیمه‌عمر وجود دارد.

بیمه نامه‌های تکافل

بیمه نامه‌های تکافل از کلمه عربی تکافل به معنای ضمانت کردن یکدیگر یا ضمانت مشترک گرفته شده است. محققان مسلمان بر این باورند که بیمه در اسلام باید بر اساس اصول تقابل و همکاری، اصول مسئولیت‌های مشترک، جبران زیان مشترک، نگرانی‌های عمومی و اتحاد و همبستگی باشد.

1. International Capital Markets Association (ICMA)

2. International Islamic Financial Market (IIMF)

3. ED Balls

بنابراین این بیمه نامه‌ها همانند یک فعالیت اقتصادی مشترک بیمه‌ای هستند. این بیمه نامه‌ها به عنوان جانشینی برای قراردادهای پیش پا افتاده بیمه‌ای مورد نیاز هستند زیرا برای سال‌های متمادی بسیاری از محققان سرمایه‌گذاری اسلامی مخالف ایده بیمه‌نامه‌هایی بودند که مسلمانان استفاده می‌کردند. مخالفت آنها بیشتر بر این نظریه استوار بود که فعالیت‌های شرکت‌های بیمه با احتکار و سفته بازی همراه است، زیرا برخی از پرداخت کنندگان حق بیمه چنانچه خسارتی نداشته باشند هیچ بازپرداختی دریافت نمی‌کنند. همچنین دین اسلام مخالف این عقیده است که برخی از افراد از طریق بیمه کردن زندگی افراد دیگر، سود و بهره مالی ببرند. البته بیمه نامه‌ها بسیار متفاوت‌اند و شامل پوشش تجاری عمومی در مقیاس بزرگ، بیمه نامه‌های سرمایه‌گذاری و قراردادهای جزئی شخصی برای افراد می‌باشند. برای مثال محققان، مسئولان اصلی برای آزمودن تصمیم‌های مربوط به سرمایه‌گذاری می‌باشند. در بحث‌های بیمه‌ای محققان نه تنها نقش تعیین و پوشش موارد قابل بیمه شدن را دارند بلکه نقش تصویب و تأیید ترکیب نهایی قراردادها را نیز به عهده دارند.

بدیهی است که تجارت‌هایی که با حوزه‌های منع شده توسط اسلام سروکار دارند به سادگی مستثنی شده‌اند. برای مثال معامله با شرکت‌هایی که با تجارت خوک، قمار و مشروبات الکلی، سه مورد از مهم‌ترین گناهان مشهود بر طبق قوانین اسلامی سروکار دارند، همچنان ممنوع می‌باشد. اما چالش‌های بالقوه و پیچیده بیشتری وجود دارد. این امکان وجود دارد که از شرکت‌هایی که در تملک مسلمانان نیستند برای ارائه ثبت‌های مالی خود جهت رسیدگی توسط پژوهشگران مسلمان که در هیئت‌های وام‌دهنده یا بیمه‌گر فعالند، درخواست شود. ممکن است اعضای هیئت‌های مرتبط با شرکت‌های اصلی که به دنبال تأمین سرمایه یا پوشش بیمه‌ای هستند، چنین بررسی‌های دقیقی را قابل قبول ندانند. مگر آن‌که آنان به مالیه اسلامی به عنوان حوزه اصلی تجارت و صرف‌نظر از ویژگی‌های خاص آن بنگرند. سرمایه‌گذاران مسلمان سعی دارند تا همزمان با رعایت اصول اسلامی بهترین بازدهی را برای سرمایه‌گذاری‌هایشان داشته باشند.

بلندپروازی‌های لندن در مقابل نگرانی‌های آمریکا

حوادث اخیر نشان می‌دهد که لندن بعد از بنا نهادن اولین بازار ثانویه برای دادوستد اوراق قرضه‌های اسلامی، گام مهمی در جهت تبدیل شدن به یک مرکز جهانی برای امور مالی اسلامی برداشته است.

اوراق قرضه‌ها بر طبق قوانین قرآن برای پرداخت بهره‌ها از یک تجارت اصولی به جای سود که در قانون اسلام ممنوع است، به وجود آمده‌اند. پولی که از خود پول ایجاد شود، به عنوان گناه مطرح شده است. براساس قوانین ایالتی به بانک‌های اسلامی اجازه تأسیس در آمریکا داده نمی‌شود. آمریکایی‌ها حتی بر این باورند که امور مالی اسلامی همان امور مالی تروریستی است. یکی از مشاوران دولتی آمریکا می‌گوید: «این مورد یک مانع برای این بخش در حال رشد است».

دست‌اندرکاران جدید تکافل در انگلیس، که دارای سهام بیمه اسلامی انگلیسی^۱ هستند، به وسیله سرمایه‌گذاران خاورمیانه پشتیبانی می‌شوند و توسط مایک رز^۲، فرماندار پیشین ایالتی، که با دو بیمه مقتدر دیگر نیز همکاری کرده است، رهبری می‌شوند.

شرکت هیدینگ بیان می‌دارد این امر می‌تواند سرمایه لازم بالغ بر ۱۰۶ میلیون را برای بازار مسلمانان در انگلیس فراهم سازد. مایک رز می‌افزاید شرکت او در مراحل اولیه پیشرفت و در حال کار کردن بر روی راهبردها، جذب مدیریت و تأمین یک مجوز قانونی از مراجع خدمات مالی بوده است.

واژگان کلیدی:

تکافل، بازار مالی.

منبع:

William Comet, "A World full of Takaful", *The Journal*, June 2007.

1. British Islamic Insurance Holdings (BIIH)
2. Mike Rose